

Laagland Archeologie Rapport 1027

Archeologisch bureauonderzoek

**Dorpsstraat 51, Onstwedde,
gemeente Stadskanaal
(GR).**

---

november 2022

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 1027

Archeologisch bureauonderzoek Dorpsstraat 51 te Onstwedde, gemeente
Stadskanaal (GR)

Auteur: [REDACTED]

In opdracht van: [REDACTED]

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: [REDACTED]

Autorisatie: [REDACTED]

ISSN [REDACTED]

Laagland Archeologie BV

E-mail: [REDACTED]
KvK-Nu [REDACTED]

© Laagland Archeologie BV, Almelo, november 2022

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in november 2022 een Archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd aan de Dorpsstraat 51 te Onstwedde. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de geplande bouw van een appartementencomplex. Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Het plangebied ligt op een stuwwal/grondmorenevlakte waarop een laag dekzand is afgezet. In de dekzandtop heeft zich waarschijnlijk een veldpodzolbodemplak gevormd. De voorlopers van de Dorpsstraat en Beukenweg en wellicht ook de Wessinghuizerweg zijn zeer waarschijnlijk tot in de Late Middeleeuwen of ouder terug te voeren. Het plangebied lag in ieder geval vanaf het laatste kwart van de 18^e eeuw aldoor op een kruispunt van deze drie wegen en is het is zeer aannemelijk dat dit ook in voorgaande eeuwen al het geval was. In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten bekend uit het Neolithicum, Bronstijd, IJzertijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Nabij het plangebied komt een boerenerf voor dat waarschijnlijk rond 1758 is te dateren. Wat zuidelijker langs de Dorpsweg komen boerenerven voor uit circa 1500 en mogelijk ook 1400. Vanaf 1962 tot circa 2015 was het plangebied geheel en later gedeeltelijk bebouwd.

De veelvuldige karrensporen en enige versterving als gevolg van de karrensporen in het plangebied en ook de latere bebouwing hebben de oorspronkelijke dekzandtop waarschijnlijk grotendeels aangetast. In historische tijden is het plangebied onderdeel geweest van een driesprong. Het plangebied is daarom aldoor onbebouwd geweest (tot circa 1962). Omdat het wegenpatroon zeer waarschijnlijk tot in de Late Middeleeuwen (of eerder) is terug te voeren, zijn vanaf die Late Middeleeuwen geen sporen van bewoning te verwachten. Mogelijk zijn in de ondergrond nog karrensporen aanwezig, maar de recente bebouwing en slooffasen hebben deze sporen waarschijnlijk volledig verstoord.

Voor alle archeologische perioden kan daarom een lage verwachting worden aangehouden, hoewel resten van diepere sporen (specifiek voor de periode Midden-Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen niet zijn uit sluiten. Dergelijke resten zijn alleen door intensief gravend onderzoek op te sporen. In de praktijk wordt in een dergelijke situatie vrijwel altijd afgezien van verder onderzoek.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie. De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Stadskanaal. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, stichting Libau.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	10
1.6 Onderzoeksdoel	10
2 Inventarisatie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	13
2.3.4 Gemeentelijke waardekaart archeologie	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.4 Historie	14
3 Conclusie en verwachtingsmodel	18
3.1 Conclusie	18
3.2 Verwachtingsmodel	18
3.3 Advies	19
literatuur	20
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	21
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	22
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	23
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	24
BIJLAGE 5 Waardekaart archeologie	25
BIJLAGE 6 Bodemkaart	26
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	27
BIJLAGE 8 Verklarende woordenlijst	28

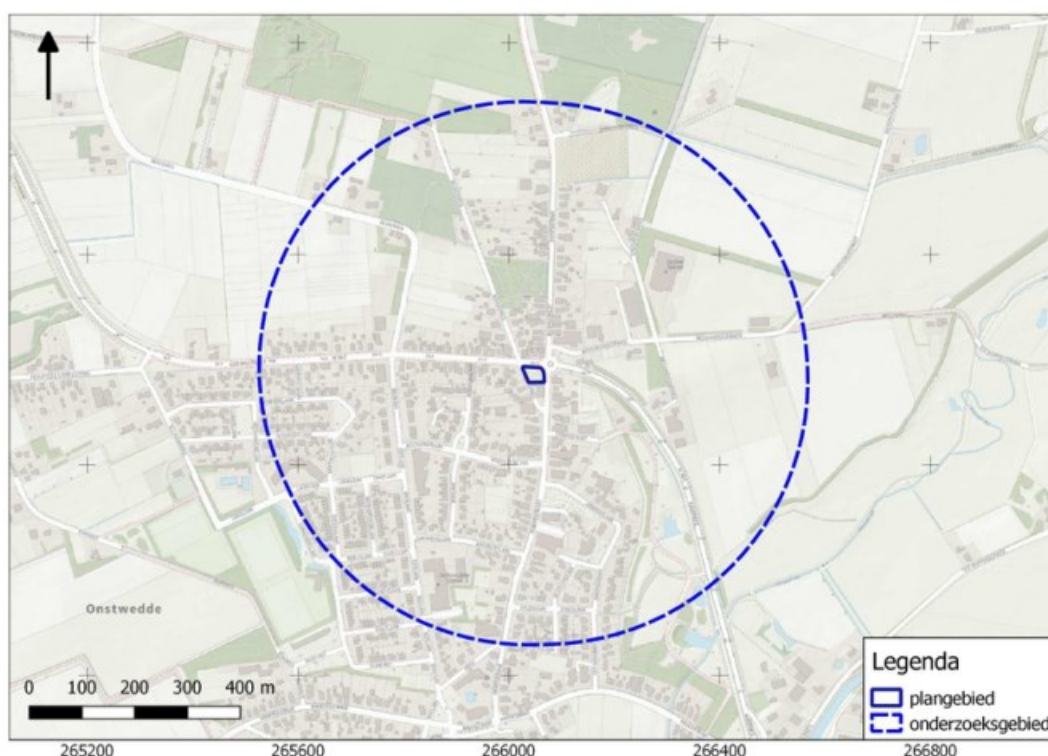
HOOFDSTUK **1** INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen aan de Dorpsstraat 51 te Onstwedde, gemeente Stadskanaal (GR). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Stadskanaal heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Dorpsstraat 51 in Onstwedde, gemeente Stadskanaal (GR), zie onderstaande afbeelding. Het plangebied ligt ingeklemd tussen de Luringstraat (noordelijke begrenzing), Dorpsstraat (oostelijke begrenzing) en de Beukenweg (westelijke begrenzing).

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied. Bron: pdok.nl

Het plangebied heeft een omvang van circa 1000 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Groningen
Gemeente	Stadskanaal
Plaats	Onstwedde
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Dorpsstraat 51
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	OWDOO-E-4399, -4552,
Laagland Archeologie projectnummer	EB-ONDO221
Datum conceptrapportage	28-11-2022
Datum definitief rapport	

¹ kadastralekaart.com

Archeologisch bureauonderzoek Dorpsstraat 51 te Onstwedde, gemeente Stadskanaal,
Groningen

XY-coördinaten	266025/562590
	266060/562585
	266035/562560
	266065/562560
Kaartblad ²	12H
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 1000 m2
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5313643100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever	
Goedkeuring bevoegde overheid	nog niet beoordeeld
Bevoegde overheid	Gemeente Stadskanaal
Adviseur namens bevoegde overheid	stichting Libau
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV
Projectleider/opsteller onderzoek	

Tabel 1. Objectgegevens.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied ligt momenteel braak en wordt vaak gebruikt als parkeerveldje. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³

In de nieuwe situatie is een appartementencomplex voorzien (zie onderstaande tekeningen).

Afbeelding 2. Vooraanzicht (links) en plattegrond begane grond (rechts). Bron: Bouwkundig ontwerpbureau Wilzing.

Het funderingsplan is nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

---

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

Archeologisch bureauonderzoek Dorpsstraat 51 te Onstwedde, gemeente Stadskanaal, Groningen

Afbeelding 3. Huidige situatie. Bron: pdok.nl

Afbeelding 4. Nieuwe situatie. Bron: pdok.nl

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

Het aspect archeologie is niet opgenomen in het bestemmingsplan. In dat geval prevaleert de gemeentelijke archeologische beleidskaart. Deze is niet beschikbaar. De beleidskaart is gebaseerd op de Waardekaart Archeologie. Hierop ligt het plangebied binnen een zone historische bebouwing, op basis waarvan archeologisch relevante resten zijn te verwachten.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt op de oostelijke flank van een stuwwal, ontstaan onder invloed van landijs tijdens de voorlaatste ijstijd. Wat verder naar het zuiden/oosten lag een relatief breed, ondiep rivierdal. Dit dal lag een groot deel van het jaar nagenoeg droog. Gedurende de relatief warme maanden van het jaar verzamelde zich hier een grote hoeveelheid smeltwater. Onder deze omstandigheden ontwikkelde zich in het rivierdal een stelsel van vlechtende rivieren die een breed, maar ondiep dal vormden. Tegen het einde van het Pleistoceen/vroege Holoceen raakte het plangebied bedekt met dekzand. Op basis van een geologische boring ongeveer 165 m Z⁴ is een dekzandpakket van ongeveer 3 m dik te verwachten.

Het oude rivierdal werd eveneens opgevuld met dekzand, maar het bleef een relatief laag gebied. In de loop van het Holoceen ontwikkelde zich hier het Pagediep. Rond 1500 voor Chr. kon door een verslechterde afwatering veenvorming ontstaan. Door de hoge ligging bleef het plangebied aldoor vrij van veengroei.

Op de geomorfologische kaart (Bijlage 3) is het plangebied niet gekarteerd (bebouwde kom), maar op basis van het omliggende gekarteerde terrein kan worden aangenomen dat het op vlakke van grondmorene ligt of op een stuwwal.

Stuwwallen en grondmorenes zijn in de loop van de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238 – 126 duizend jaar geleden) gevormd. Gedurende deze ijstijd waren grote delen van Nederland bedekt met landijs. Het gewicht van het ijspakket, dat vele honderden meters dik kon zijn, drukte oudere afzettingen onder het ijs weg. Aan de voor- en zijkanten van gletsjertongen ontstonden hierdoor opgestuwde heuvels. De gestuwde afzettingen zijn echter aanzienlijk ouder en zijn oorspronkelijk gevormd als rivierafzettingen van een voorloper van de Rijn.

Grondmorenes zijn gevormd onder het gletsjerijs. Ze hebben vaak dezelfde tongvorm als de oorspronkelijke gletsjer. Ze bestaan uit keileem, een mix van klei,

---

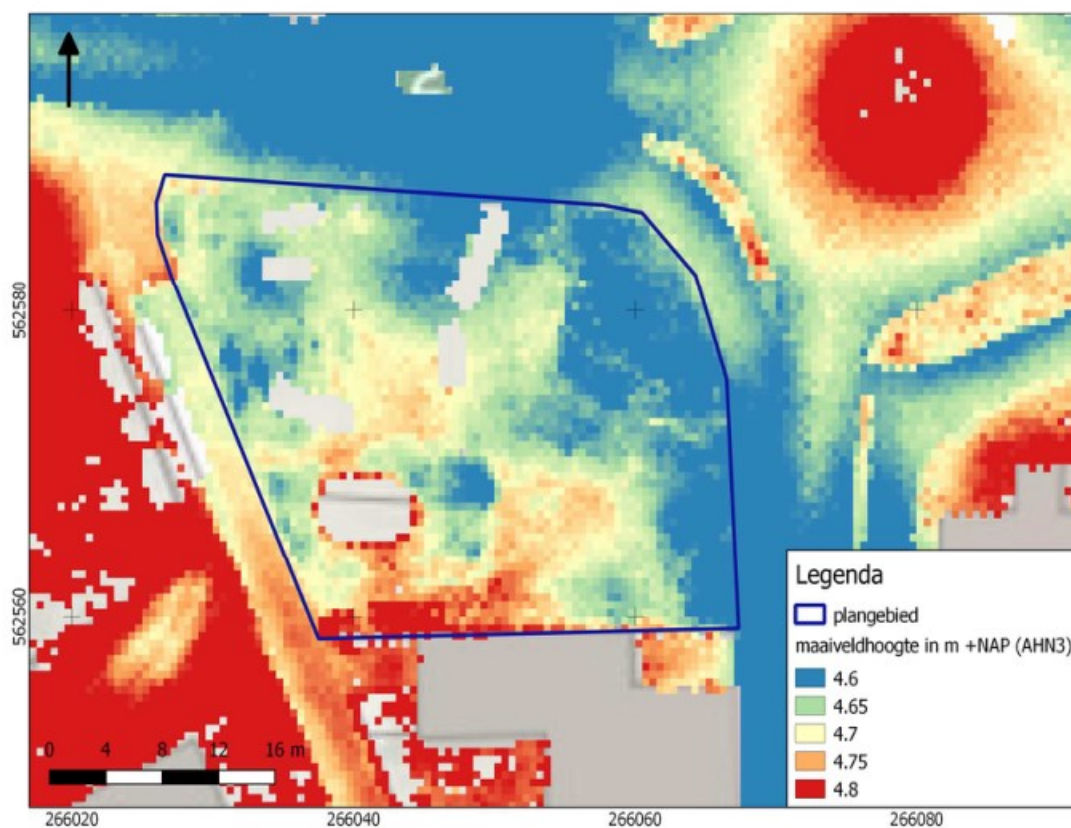
⁴ boring B13C024. Bron: dinoloket.nl

leem, zand, en keien. Deze mix is deels meegevoerd door het landijs en deels gemengd met de plaatselijke bodem.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is de ligging op de stuwwal gemakkelijk te herkennen, evenals het lageregelegen beekdal. De grondmorenevlakte is niet herkenbaar op het AHN. Zuidelijk van het plangebied ligt een lager gelegen zone in west-oostelijke richting. Vermoedelijk is hier sprake van een droogdal. Een droogdal is een langgerekte laagte die gedurende de voorlaatste en laatste ijstijd (Saalien respectievelijk Weichselien) is ontstaan. De bodem was destijds permanent bevroren, waardoor smeltwater niet in de ondergrond kon wegzakken. In de relatief warmere seizoenen verzamelde dit smeltwater zich in de lagere delen van het landschap, waarbij geulen in de hard bevroren grond werden uitgesleten. Na de laatste ijstijd zijn de droogdalen meestal niet meer watervoerend geweest omdat het water kon wegzakken in de ondergrond.

Onderstaande afbeelding toont een detailopname van het plangebied op het AHN. Het absolute hoogteverschil in het plangebied is ongeveer 20 cm. De lichtgrijze langwerpige blokken in het plangebied zijn geparkeerde auto's. De hoogteverschillen in het plangebied zijn zeer waarschijnlijk ontstaan tijdens de sloop van de eerdere bebouwing in het plangebied (zie paragraaf 2.4).

Afbeelding 5. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodemkundig (bijlage 6) is het plangebied eveneens niet gekarteerd. Op basis van de omliggende bodemeenheden kan worden aangenomen dat het hier om veldpodzolgronden gaat.

Veldpodzolgronden zijn gevormd in tamelijk vochtige gronden, al is het bodemtype gedurende lange tijd voldoende ontwaterd geweest om bodemvorming mogelijk te maken. Het zijn ietwat zure gronden, die niet zeer geschikt waren voor vroege vormen van akkerbouwen. Vaak zijn veldpodzolgronden pas vrij laat (Late

Middeleeuwen of Nieuwe Tijd) in ontginning genomen op een moment dat meer geschikte bodemtypen niet meer voorhanden waren. Een veldpodzolgrond behoort tot de hydro-zandgronden, waarbij de inspoeling beperkt is als gevolg van relatief hoge grondwaterstanden. De uit- en inspoelingslagen zijn bij deze gronden over het algemeen slecht ontwikkeld.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied.

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het onderzoeksgebied zijn diverse waarnemingen bekend:

zaakid. 2791774100 is ongeveer 70 m Z van het plangebied geregistreerd op de splitsing van de Dorpssweg en de Beukenweg. Dit betreft de vondst van aardewerk ('pot'), aangetroffen in 1954 en gedateerd tussen het Vroeg-Neolithicum en de IJzertijd. De vondstlocatie is waarschijnlijk niet erg nauwkeurig en de beschrijving/datering is gebaseerd op een vondstbeschrijving.

zaakid. 3114428100 (en 3161887100) bevinden zich ongeveer 365 m W van het plangebied. In beide gevallen gaat het om de vondst van een aantal esgreppels, gezien in 1993 tijdens graafwerkzaamheden. De esgreppels betreffen een eerste ontginning van dit gebied. Op basis van historische kaarten dateren de greppels (en de ontginning) van na 1850 of zijn ze veel ouder. Er is geen daterend vondstmateriaal aangetroffen.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologische waarde en van hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd. Min of meer grenzend aan het onderzoeksgebied liggen twee AMK-terreinen.

AMK-terrein 15302 (circa 500 m Z van het plangebied, hoge archeologische waarde) betreft de oude kern van Onstwedde. Hier zijn nog resten van laatmiddeleeuwse (mogelijk ook vroegmiddeleeuwse) bebouwing te verwachten.

AMK-terrein 7320 (circa 500 m N, van archeologische waarde) betreft een terrein met sporen van bewoning uit het Neolithicum en de Bronstijd-IJzertijd. De vindplaatsen zijn aangetroffen onder een middeleeuws plaggendek (es). Alle aangetroffen vondsten dateren uit de periode Neolithicum – Bronstijd.

2.3.4 GEMEENTELIJKE WAARDEKAART ARCHEOLOGIE

Op de gemeentelijke archeologische waardekaart (bijlage 5) ligt het plangebied op basis van landschappelijke criteria in een zone met een lage verwachting op archeologische resten. Tegelijkertijd ligt het echter in een zone met historische bebouwing. Vermoedelijk is dit gebaseerd op de Hottingerkaart van circa 1787. De huidige Dorpsstraat en Beukenweg hebben historische voorgangers en nabij het plangebied was bebouwing aanwezig.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 7. Deze onderzoeken zijn niet gepubliceerd (Archis3 of archaeology.datastations.nl) of zijn dusdanig grootschalig dat ze geen relevantie voor het plangebied hebben.

2.4 HISTORIE

Onstwedde wordt in historische bronnen genoemd in 875 ("Uneswido") als bezitting van de Abdij van Werden. De oudste kern lag ruwweg 600 m zuidelijk van het plangebied. Tegen het einde van de 18^e eeuw was rondom het plangebied bebouwing aanwezig (zie onderstaande afbeelding). Het plangebied lag op een driesprong van de voorlopers van de huidige Dorpsstraat, Beukenweg en Wessinghuizerweg.

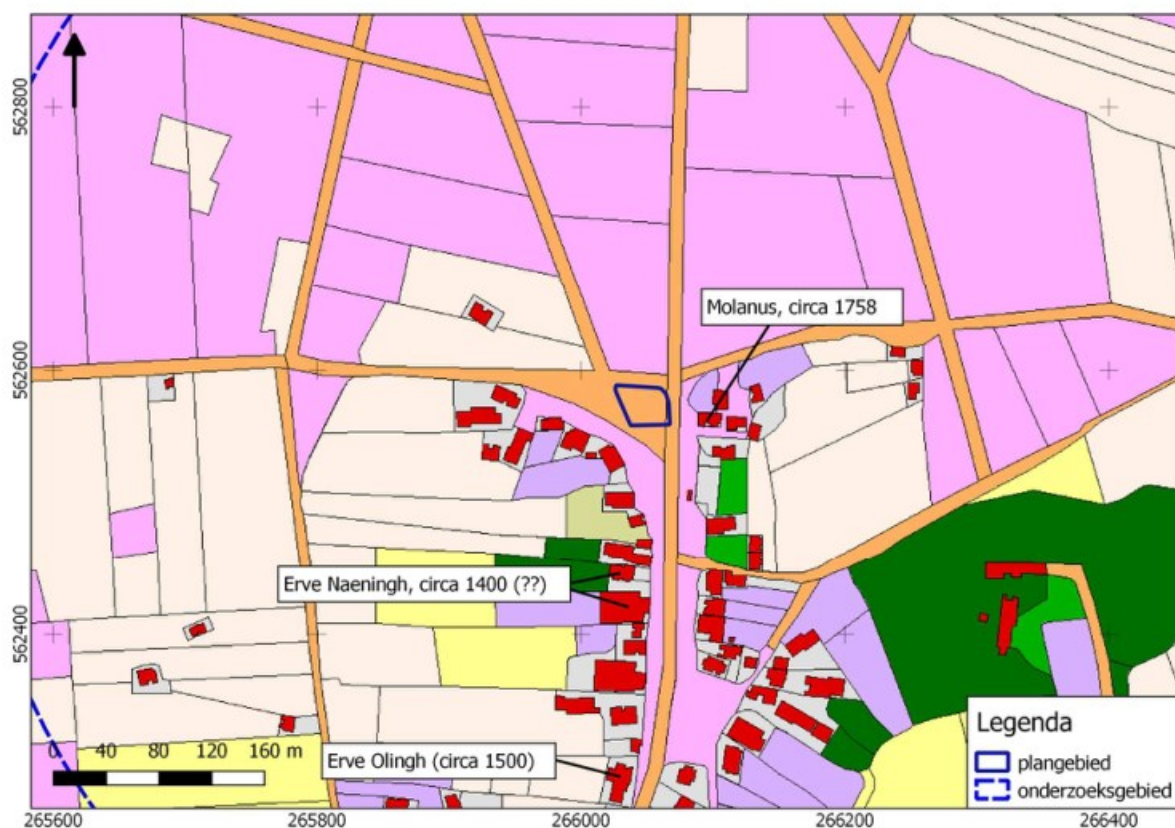
Afbeelding 6. Uitsnede van de Hottingerkaart, circa 1787. De locatie van het plangebied (bij benadering) is blauw omcirkeld.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁵ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het plangebied is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als 'publieke buurtweg'.

Eén van de boerderijen rechts van het plangebied betreft de boerderij van de familie ████████ die hier in 1758 is komen wonen.⁶ De betreffende boerderij, en wellicht ook de omliggende erven, zijn daarbij rond de tweede helft van de 18e eeuw te dateren.

Wat zuidelijk ligt erve ████████. De familienaam komt vanaf circa 1400 voor in schriftelijke bronnen over Onstwedde.⁷ Het is niet bekend of dit erf destijds al op de hieronder aangegeven locaties lag, of dat het erf hieronder een latere afsplitsing is. Een erve ████████ is niet aangegeven op een reconstructie van boerenerven rond de oude kern van Onstwedde⁸, zodat het hier mogelijk om een erf uit circa 1400 gaat.

Nog wat zuidelijker lag Erve ████████, dat omstreeks 1500 in historische bronnen is genoemd.⁹

Afbeelding 7. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, oranje: onverharde weg. lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

⁵ bron: hisgis.nl

⁶ bron: onstwedde.info.nl

⁷ *ibid.*

⁸ bron: Wegman e.a, 1985

⁹ bron: onstwedde.info.nl

Op de topografische kaart van 1908 (zie Afbeelding 8) maakt het plangebied geen onderdeel meer uit van de infrastructuur, maar ligt het als een door bomen omgeven veldje temidden van de omliggende infrastructuur. Direct ten zuiden van het plangebied is bebouwing aangegeven en ook ten noorden, aan de overzijde van de huidige Luringstraat is nu bebouwing aanwezig. Op deze kaart zijn bovendien twee korenmolens aangegeven. De molen ten noordoosten van het plangebied (Dorpsstraat 78-80) betrof een stellingmolen, gebouwd in 1900 en gesloopt in 1954. De molen westelijk van het plangebied was gebouwd in 1845 en ging bij een brand in 1854 verloren.¹⁰ Kennelijk resteerde in 1910 nog een deel van deze molen.

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1908. Bron: topotijdreis.nl.

Rond 1962 is op de topografische kaart nagenoeg in het gehele plangebied bebouwing aangegeven. Op geraadpleegde luchtfoto's is in het zuidelijke plangebied nog bebouwing aangegeven in 2005¹¹; het noordelijke plangebied lijkt in gebruik als parkeer- en keerplaats voor vrachtauto's. Rond 2012 was in het meest zuidelijke plangebied nog een schuur aanwezig. Vanaf 2015 ligt het gehele plangebied braak.

¹⁰ bron: molendatabase.nl

¹¹ bron: googleearth

Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1962. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het plangebied ligt waarschijnlijk op een stuwwal/grondmorenevlakte waarop een laag dekzand is afgezet. In de dekzandtop heeft zich waarschijnlijk een veldpodzolbodem gevormd. De voorlopers van de Dorpsstraat en Beukenweg en wellicht ook de Wessinghuizerweg zijn zeer waarschijnlijk tot in de Late Middeleeuwen of ouder terug te voeren. Het plangebied lag in ieder geval vanaf het laatste kwart van de 18^e eeuw aldoor op een kruispunt van deze drie wegen en is het is zeer aannemelijk dat dit ook in voorgaande eeuwen al het geval was. Deze wegen en ook de driesprong in het plangebied waren lange tijd niet veel meer dan zandpaden. Bestrating is pas vanaf circa 1900 te verwachten.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten bekend uit het Neolithicum, Bronstijd, IJzertijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Nabij het plangebied komt een boerenerf voor dat waarschijnlijk rond 1758 is te dateren. Wat zuidelijker langs de Dorpsweg komen boerenerven voor uit circa 1500 en mogelijk ook 1400. Vanaf 1962 tot circa 2015 was het plangebied geheel en later gedeeltelijk bebouwd. Sinds 2015 ligt het terrein braak.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Het archeologische niveau ligt hier aan of vlak onder de oorspronkelijke natuurlijke dekzandtop. Die dekzandtop lag lange tijd nagenoeg aan het maaiveld. Het plangebied is lange tijd onderdeel van een onverharde driesprong geweest. De veelvuldige karrensporen en enige verstuiving als gevolg van de karrensporen in het plangebied hebben de oorspronkelijke dekzandtop waarschijnlijk grotendeels aangetast. Daarnaast is het plangebied vanaf 1962 bebouwd geweest en is die bebouwing rond 2015 of eerder gesloopt. Zowel bij de bouw- als de sloopfasen heeft bodemverstoring plaatsgevonden. Resten uit archeologische perioden van voor de Late Middeleeuwen worden daarom niet meer verwacht in het plangebied. Wel kunnen nog resten van diepere grondsporen (diepe kuilen/paalkuilen en dergelijke) bewaard zijn gebleven.

In historische tijden is het plangebied onderdeel geweest van een driesprong. Het plangebied is daarom aldoor onbebouwd geweest (tot circa 1962). Omdat het wegenpatroon zeer waarschijnlijk tot in de Late Middeleeuwen (of eerder) is terug te voeren, zijn vanaf die Late Middeleeuwen geen sporen van bewoning te verwachten. Mogelijk zijn in de ondergrond nog karrensporen aanwezig, maar de recente bebouwing en sloopfasen hebben deze sporen waarschijnlijk volledig verstoord.

Voor alle archeologische perioden kan daarom een lage verwachting worden aangehouden, hoewel resten van diepere sporen (specifiek voor de periode Midden-Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen niet zijn uit sluiten. Dergelijke resten zijn alleen door intensief gravend onderzoek op te sporen. In de praktijk wordt in een dergelijke situatie vrijwel altijd afgezien van verder onderzoek.

3.3 ADVIES

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek worden geen (intacte) archeologische resten verwacht of is de kans hierop erg klein. We adviseren daarom geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor wat betreft het aspect archeologie.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Stadskanaal, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, stichting Libau.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl

www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl.
Geraadpleegd op 25-11-2022

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron:
www.ahn.nl. Geraadpleegd op 25-11-2022

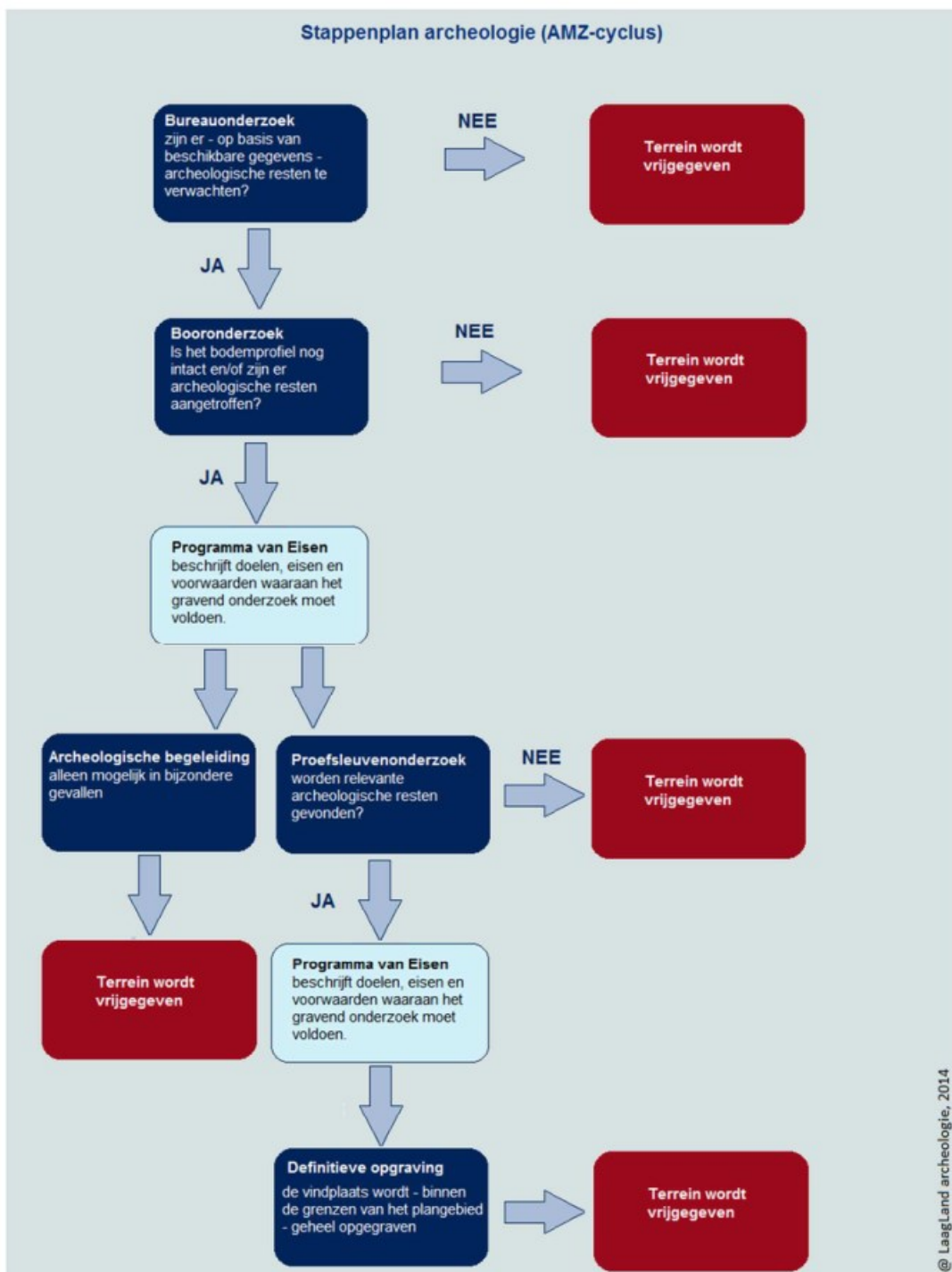
Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron:
www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 25-11-2022

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op
25-11-2022

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 25-11-2022

minuutplan 1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 25-11-2022

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

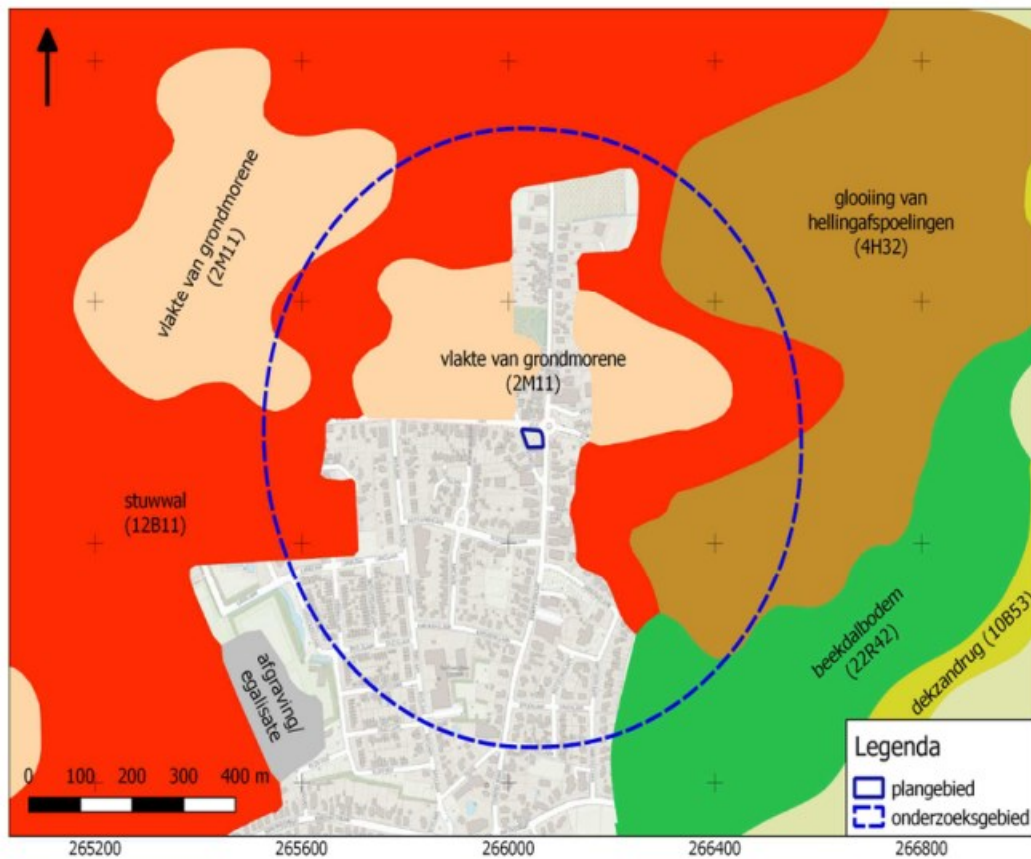
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	-725
		Merovingisch	-450
Romeinse tijd	Laat	-270	
	Midden	-70 na Chr.	
	Vroeg	-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	-250
		Midden	-500
		Vroeg	-800
	Bronstijd	Laat	-1100
		Midden	-1800
		Vroeg	-2000
	Neolithicum	Laat	-2850
		Midden	-4200
		Vroeg	-4900/5300
	Mesolithicum	Laat	-6450
		Midden	-8640
		Vroeg	-9700
	Paleolithicum	Jong	-35.000
		Midden	-250.000
		Oud	

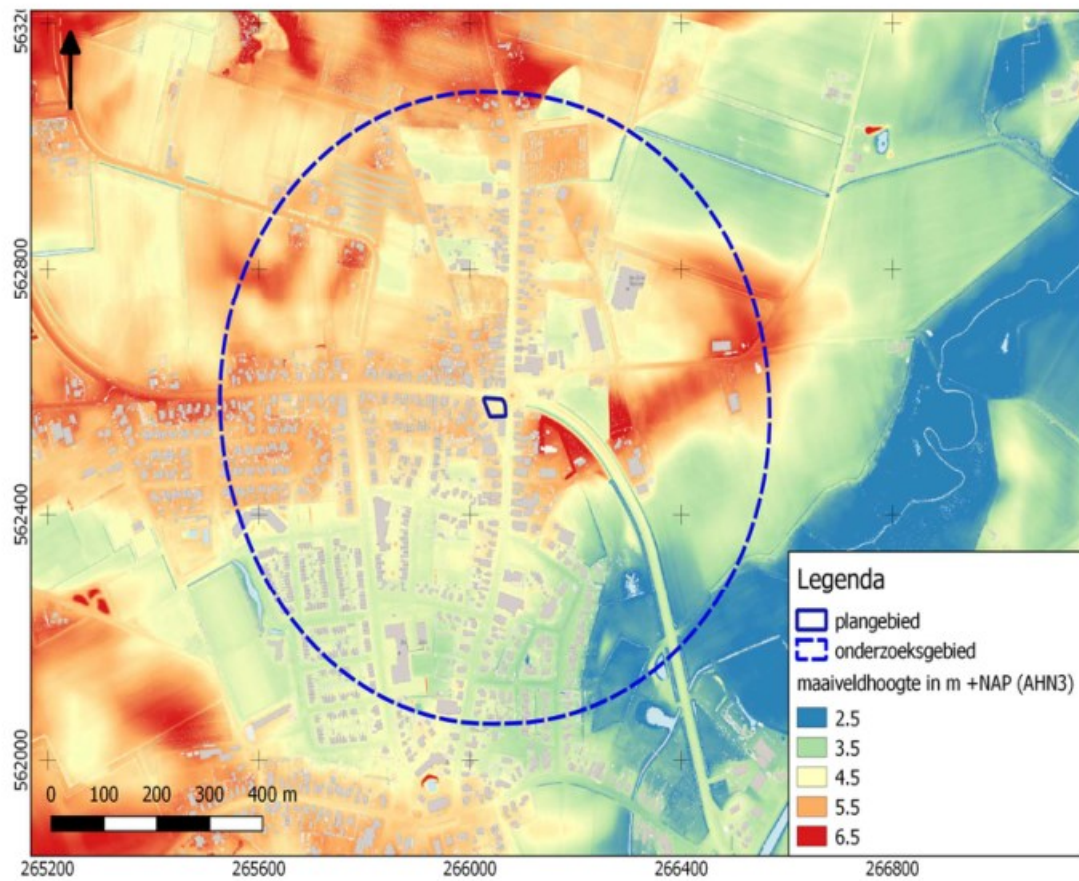
@ Laagland Archeologie, 2014

BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

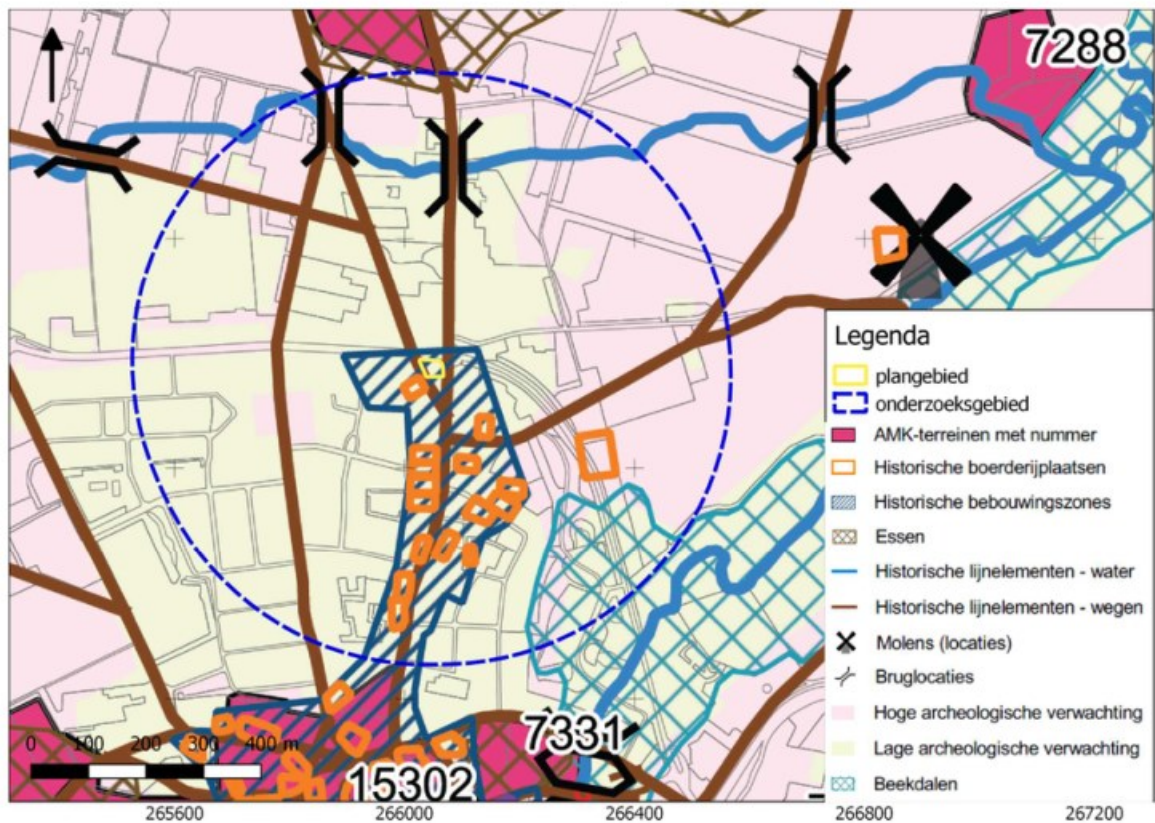

BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

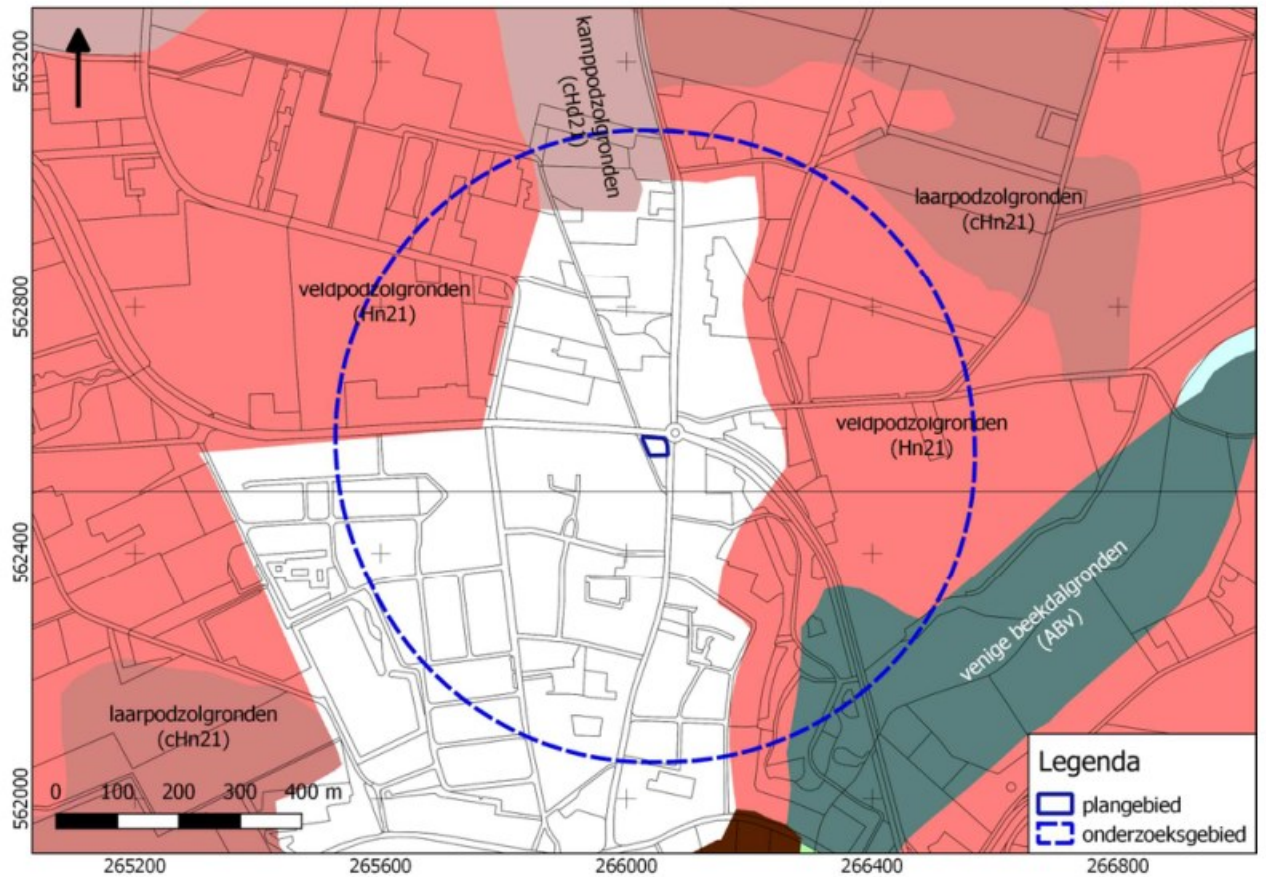
BIJLAGE 5 WAARDEKAART

ARCHEOLOGIE

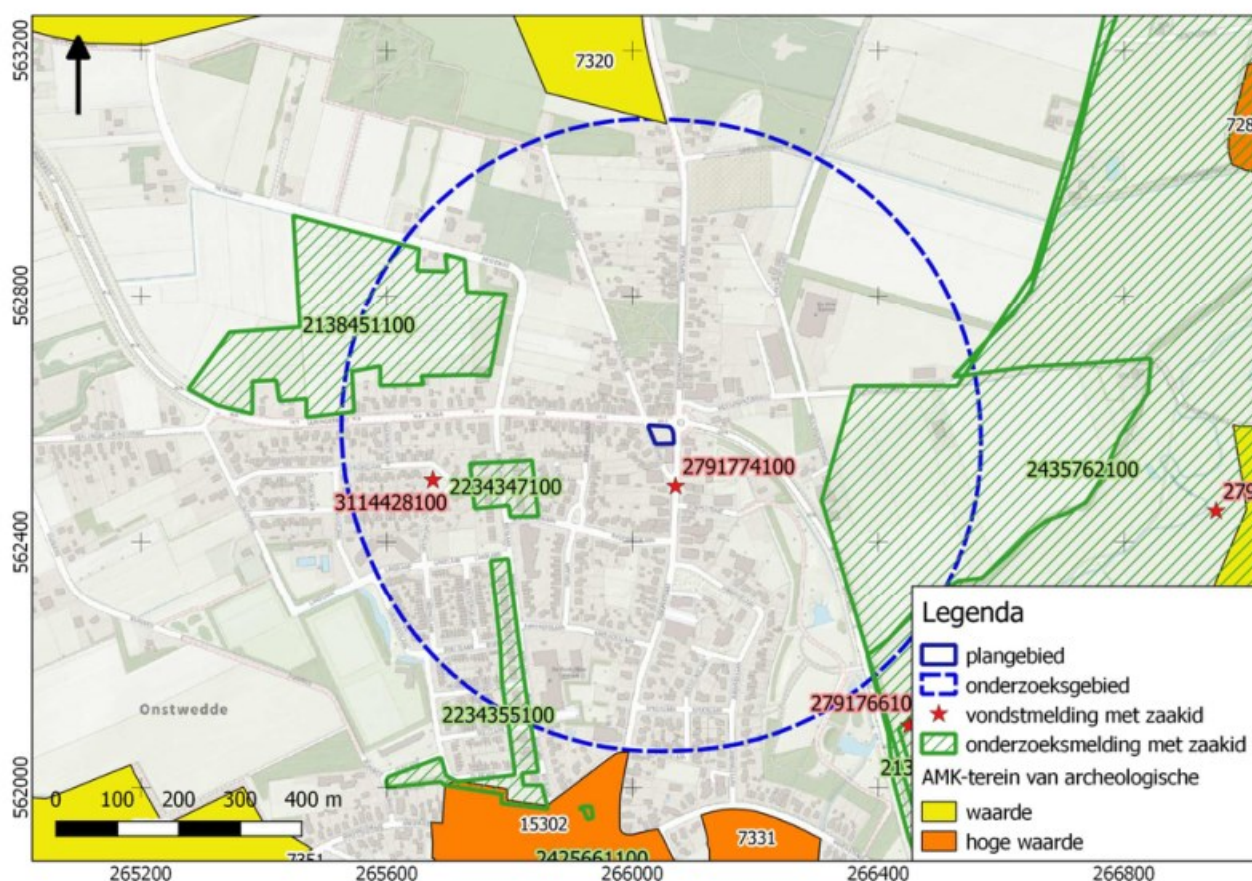

BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

BIJLAGE 8 VERKLARENDE WOORDENLIJST

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzerovontjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Pleistoceen - Het Pleistoceen is een geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen tot 10 duizend jaar geleden. In deze periode vond een afwisseling van ijstijden (stadialen) en warme perioden (interstadialen) plaats. Het Pleistoceen eindigde met de komst van het Holoceen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Stuwwallen - de stuwwallen zijn in de loop van de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238 – 126 duizend jaar geleden) gevormd. Gedurende deze ijstijd waren grote delen van Nederland bedekt met landijs. Het gewicht van het ijspakket, dat vele honderden meters dik kon zijn, perste oudere afzettingen onder het ijs weg. Aan de voor- en zijkanten van gletsjertongen ontstonden hierdoor opgestuwde heuvels. De stuwwal kenmerkt zich door een patroon van min of meer evenwijdig lopende dagzomen, die soms door een overschuivingsvlak worden gescheiden.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).